

«Я йду й волаю: Миру! Миру! Миру!»

(Переклад Д. Паламарчука)

У віршах різної тематики в «Канцоньєре» вимальовується образ нової людини з її складним [4] внутрішнім світом.

Вона ще вагається, не легко розстається з християнсько-аскетичною мораллю середньовіччя, в неї ще остаточно не сформувалася нова система найвищих моральних цінностей, але вона вже цілком пов'язана з життям, з його земними радощами і болями.

Петрарка наполегливо і продумано створював власний індивідуальний стиль. Він володів великим даром слова і вірив у силу художньої мови. Безперервно працюючи над удосконаленням своїх поезій, він постійно переробляв їх, змінював, прагнучи художньої довершеності.

А ще домагався краси форми, відточеності вірша, вишуканої образності. Петрарка надав сонету класичної викінченості, і став високим взірцем для наслідування у жанровій формі і ліричній мові для багатьох поетів. Його наслідування породило в європейській поезії цілу течію петраркізму. Впливом петрарківського сонету позначена творчість найвидатніших поетів Франції, Іспанії, Англії, а також слов'янських країн епохи Відродження.

Висновки. Явище Петрарки величезне. Воно не охоплюється навіть найвищим визнанням його власних літературних заслуг. Особистість, поет, мислитель, суспільний діяч – у ньому нероздільні. Ось уже більше шестисот років людство шанує великого італійця насамперед за те, що він, мабуть, як ніхто інший, сприяв настанню нової епохи відкриття світу і людини, яка називається Відродженням.

По-новому зображено в «Канцоньєре» жіночий образ і кохання. Хоча Лаура безмірно ідеалізується, згідно з попередньою традицією, вона постає вже як жива жінка з реальними, земними рисами.

Ще виразніше новаторський характер поезій «Канцоньєре» проявляється в зображенні ліричного героя, якому належить центральне місце в збірці. За визначенням критиків «Канцоньєре» – лірична сповідь Петрарки.

«Канцоньєре» містить не тільки любовну лірику – це перша в літературі різноманітна лірична збірка. Крім любовних поезій, до неї входять вірші на теми політичні та моральні, є вірші, в яких оспівуються дружба і природа, передаються філософські й естетичні роздуми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борецький Мирон. Франческо Петрарка (1304-1374) / Борецький Мирон // Тема. – 2002.– 3. – С.11-22.
2. Бутромеев, Владимир Петрович. Великие и знаменитые: Средние века и эпоха Возрождения: Энцикл. для детей. – М.: Деконт: Алкиона, 1995. – 303 с.: іл. – (Детский плутарх).
3. Буряк Світлана. Батько європейської лірики / Буряк Світлана // Зарубіжна література. – 2004.– 2, січ. – С.7-14.
4. Кузьменко В.І. Вічна загадка любові: Матеріали до уроку за "Книгою пісень" Ф.Петрарки та його епістолярними творами. 8 кл. / В. І. Кузьменко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 1999.– 3. – С.15-16.
5. Томашевский, Н. Петрарка и его "Книга песен" / Н. Томашевский // Петрарка Ф. Лирика. – М., 1980. – С.5-16.

Мілянська К.

Науковий керівник – доц. Косович О. В.

СИНТАКСИЧНА НОМІНАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ В ГАСТРОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Дана стаття присвячена проблемі утворення та продуктивності гастрономічних словосполучень на матеріалі французької та української мов. У даному дослідженні визначається поняття та характеристика термінологічного словосполучення, пропонується обґрунтоване підтвердження високої продуктивності термінотворчих моделей дво- і

трикомпонентного типу і характеру зв'язку між елементами словосполучень у французькій та українській мовах.

Загалом, вивчення термінології як системи, визначення її місця у структурі мови є одним з актуальних завдань сучасної лінгвістики. Вирішення теоретичних завдань – визначення природи термінів як знаків спеціальних понять, виявлення дериваційного потенціалу термінологічної лексики, дослідження загальних тенденцій розвитку терміносистем – знаходиться у центрі уваги цілої низки дослідників (Д.С. Лотте, Т.Р. Кияка, О.О. Реформатського, В.П. Даниленко, Л.Ю. Буянової, О.О. Селиванової, Ж. Віньє, А. Мартена). Поява багатокомпонентних синтаксичних комплексів з атрибутивними відношеннями між компонентами, забезпечує точну передачу істотних ознак термінованих понять [7, с. 5]. Внаслідок цього формуються складені найменування з декількох компонентів, тобто термінологічні словосполучення.

У граматиці словосполучення визначається як «непредикативне семантико-граматичне об'єднання двох (і більше) самостійних слів» [3, с. 527]. У французькій лінгвістиці пропонується термін складна лексична єдність «*lexie complex*», що служить комплексним найменуванням предмета і

його безпосередньої ознаки [2, с. 33]. При цьому слід уточнити, що «словосполучення є не сполучення слова і його безпосередньої ознаки, а сполучення *вихідної* форми слова (називний відмінок іменника) і *граматично залежної* від неї форми слова (прикметника, непрямой форми іменника)» [10, с. 37-38]. Вони виражають єдині цілісні поняття. Причому цілісність значення виводиться з суми значень його компонентів і є показником його термінологічності [9, с. 136].

Метою статті є аналіз синтаксичних засобів творення гастрономічних термінів у французькій та українській мовах, виявлення подібності та розбіжності у синтаксичних структурах термінів досліджуваної лексики, порівняльна характеристика кількісного представлення різних структурних типів термінів-гастрономів в обох мовах.

Слід зазначити, що кулінарна термінологія у зіставному аспекті залишається малодослідженою в мовознавстві. На відміну від багатьох інших

галузь термінології та номенклатури, кулінарна лексика вживається в побутовому спілкуванні щодня, на формування якої впливає велика кількість найрізноманітніших чинників, а саме: географічне розташування етносів, історичні умови розвитку самого народу та його мови, релігійні та культурні традиції тощо.

Матеріалом дослідження слугували приклади, дібрані з спеціалізованих лексикографічних джерел, кулінарних книг та Інтернет-сайтів.

Предметом дослідження є продуктивність моделей та особливості характеру зв'язку між компонентами гастрономічних термінів у французькій та українській мовах. Основними методами дослідження є *описовий, статистичний та метод компонентного аналізу*.

Особливістю лінгвістичної репрезентації гастрономічної терміно-системи є функціонування простих (укр. *абрикотин*; фр. *andouille* «сарделька») та складених галузевих термінів (укр. *напій безалкогольний порційний холодний*; фр. *champagne brochet à la sauce blanche* «щука під винним соусом»).

Порівняльний аналіз однокомпонентних термінів виявив, що такі терміни складають у французькій мові – 46 % та в українській мові – 50 % від загальної кількості. Кількісне співвідношення термінів приблизно однакове в

обох мовах. За належністю до частин мови найбільш частотними є: 1) субстантивні *моделі* (S) – фр. – 38 %; укр. – 38,4 %: укр.: *запіканка, калінівка*; фр.: *pêche* «персик», *chadeau* «горохв'яний суп»; 2) ад'єктивні (A) – фр. – 5,5 % та укр. – 8 % (252 ТО): укр.: *агрусовий, гірчичний*; фр.: *chocolaté* «з шоколадним смаком», *croquant* «хрусткий».

Нечисленними моделями виявилися дієслівні моделі (V) – фр. – 2,3 %; укр. – 3 %. Наприклад, укр.: *бляшувати, в'ялити*; фр.: *braiser* «тушкувати м'ясо», *farcir* «начиняти».

Кількість дієприкметникових моделей (Prtp) збігається в обох мовах і складає 0,4 % від загальної кількості досліджуваних термінів. Наприклад, укр.: *попечений, переквашений*; фр.: *affiné* «добре витриманий сир», *épluché* «почищений».

Прості терміни, що представляють одне основне поняття гастрономічної терміносистеми і мають самостійне значення та дефініції, несуть ще й основне змістове навантаження у

логічному ланцюжку родо-видових зв'язків при утворенні багатокомпонентного (складеного) терміна і є

його основними термінокомпонентами. Встановлення співвідношень між простими й складеними галузевими термінами, а також терміно-компонентами складених, дає можливість детально проаналізувати процес їхнього формування, їхню довжину та особливості синтаксичної сполучуваності термінокомпонентів.

Результати порівняльного аналізу доводять, що у кулінарній термінології кількість термінів, утворених синтаксичним способом складає 50 % від загальної кількості досліджуваного фонду. За числом компонентів виділяються: *двокомпонентний тип*, *трикомпонентний тип* та *багато-компонентний тип* термінологічних словосполучень. Варто підкреслити, що кожному структурному типу відповідають певні термінотворчі моделі, але кількість моделей у французькій та українській мовах є різною. Загальна кількість моделей складає у французькій мові 107 одиниць, а в українській мові – 80 одиниць, що яскраво ілюструє особливості досліджуваних мов.

Найменш продуктивними в українській мові виявилися групи прийменникових моделей (*pS*, *pAdv*), а у французькій не представлені ад'єктивно-адвербіальні моделі (*AAdv*). Це свідчить про аналітичний характер французької мови і про перевагу атрибутивних відношень у складних назвах в українській мові. Модель **SA** – властива гастрономічній терміносистемі французької та української мов, належить до продуктивних: франц.: 12 %; укр.: 19,3 %. Пор.: франц.: *crème fraîche* «сметана», *gâteau breton* «фруктове тістечко з ромом», *eau minérale* «мінеральна вода»; укр.: *булочка тернопільська*, *галушка полтавська*, *риба червона*. Модель **S1S2** – також властива даній терміносистемі мов, що порівнюються, але її продуктивність у французькій мові на половину відрізняється в українській мові: франц.: 4,9 %; укр.: 2 %. Пор.: франц.: *beurre noisette* «горіхове масло», *galette gâteau* «плоский пиріг», *sucre glace* «цукрова глазур»; укр.: *білок яйця*, *паста «Помідорка»*. Моделі **AS** віддає перевагу українська мова – 6 % на відміну від французької, де її продуктивність складає – 2 %. Пор.: франц.: *blanc cassis* «лікер із чорної смородини», *grand crème* «подвійне еспресо з молоком», *nouveau vin* «свіже вино»; укр.: *абрикосовий джем*, *гречана каша*. Модель **SAdv** по кількості термінологічних одиниць у досліджуваних мовах майже однакова. Пор.: франц. – 1,9 % і укр. – 2,2 %. Наприклад, франц.: *artichauts à la lyonnaise* «артишоки по-ліонські», *barbue à la fermière* «камбала по-фермерськи»; укр.: *завиванець по-гуцульському*, *котлети по-київські*, *борщ по-борщівськи*.

Трикомпонентний тип у французькій мові представлений 18 моделями, а в українській тільки 8 моделями. Серед симетричних моделей можна назвати чотири: **S1pS2**: франц.: 20 % і укр.: 6,5 %; **ApS**: франц.: 0,4 % і укр.: 0,06 %; **SA1A2** франц.: 0,3 % і укр.: 0,6 %; **S1AS2** франц.: 0,1 % і укр.: 0,2 %. Наприклад, **S1pS2**: франц.: *omelette au fromage* «омлет із сиром», *aspic de crabes* «заливне з крабів», *banane en beignet* «пиріжок з бананом»; укр.: *паулет з гусятини*, *телятина під майонезом*, *холодець із свинини*. **ApS**: франц.: *genoise à l'abricot* «генуезьке тістечко з абрикосом»; укр.: *особливий від Рєґіні (коктейль)*. **SA1A2**: франц.: *consommé blanc simple* «яловичий або овочевий бульйон», *crème épaisse fraîche* «густа сметана»; укр.: *борошно пшеничне разове*, *горіх лісковий американський*. **S1AS2**: франц.: *vin blanc cassis* «біле вино з чорносмородиновим лікером», *poulet sauté chasseur* «курча тушковане по-мисливськи»; укр.: *«Геркулес» – вівсяні пластівці*, *качка фарширована гречкою*.

Доходимо висновків, що найбільш активними у гастрономічній терміносистемі цих мов є дво- і трикомпонентні синтаксичні типи (франц.: 46 %; укр.: 38 %, з них по три моделі в кожній мові складають основу синтаксичного способу термінотворення. Але найбільшою активністю у французькій та українській досліджуваній терміносистемі залишаються моделі двокомпонентного типу.

Багатокомпонентний тип термінологічних словосполучень утворюється внаслідок можливої необмеженої кількості означальних компонентів зі специфічними ознаками [Кодухов]. Проте його продуктивність порівняно невелика: франц.: 8,1 %, укр.: 12,2 %. Наявність великої кількості різнорідних моделей багатокомпонентного типу (від чотири-до чотирнадцятикомпонентних) засвідчує про постійне поповнення французької і української терміносистем.

«Гастрономія» новими поняттями, найменування яких відбувається за допомогою тих термінологічних одиниць, що вже зафіксовані у терміносистемі.

Необхідно відзначити, що серед багатокомпонентних моделей французької та української гастрономічної терміносистеми функціонує велика кількість малопродуктивних моделей: наприклад, франц.: SA1conjA2, S1S2pS3A, A1S1A2pS2pS3; укр.: S1PrtpS2S3, A1A2S1pS2, S1pAS2pS3pS4 та інші. П'ять моделей S1ApS2, S1S2pS3, AS1pS2, S1pS2pS3, S1pS2pAS3 функціонують симетрично у досліджуваній терміносистемі даних мов: **S1ApS2**: франц.: *merlan frit en colère* «підсмажений мерлан під соусом», *salsa grecque aux crevettes* «грецька сальса з креветками»; укр.: *салат овочевий з буряком, кисіль яблучний з молоком*. **S1S2pS3**: франц.: *potage poule au pot* «суп курячий», *entrecôte maître d'hôtel* «антрекот метрдотель»; укр.: *схід сонця (напій), пуниш плантатора з Miccicini (напій)*. **AS1pS2**: франц.: *petits fours au café* «птіфур з кавовою начинкою», *nouvelles pommes de terre* «молода картопля»; укр.: *жєневська підлива до риби, каліфорнійський чай із льодом*. **S1pS2S3**: франц.: *paté de foie gras* «пиріг з гусячою печінкою та смальцем», *omelette de la mère poulard* «омлет із яєць з вершиками»; укр.: *картопля з соусом бешамель, салат з листків борщівника*. **S1pS2pAS3**: франц.: *côte de boeuf dans le faux filet* «біфштекс на кістці», *carré d'agneau à la bonne femme* «філе ягня по-бабусиному»; укр.: *салат з рибою під сметанним соусом, печеня зі шпинату з картопляними галушками*.

Отже, за характером зв'язку між компонентами у словосполученні серед моделей синтаксичного способу номінації розрізняються прийменни-кові та безприйменникові. У процесі дослідження встановлено, що для кожного синтаксичного типу термінотворчих моделей характерним є вживання прийменників, причому їх комплексний склад порівняно невеликий, що зумовлюється потребами найменування нових кулінарних термінів: франц.: *à, de, en, sur, dans, chez, pour*; укр.: *з, в, із, від, зі, у, під*.

За кількістю прийменників моделі, що їх використовують, були розподілені на п'ять груп: 1) з **одним** прийменником; 2) з **двома** прийменниками; 3) з **трьома** прийменниками; 4) з **чотирма** прийменниками; 5) з **п'ятьма** прийменниками.

1. **Моделі з одним прийменником** властиві і французьким і українським кулінарним термінам у моделях двокомпонентного, трикомпонентного та багатокомпонентного типів. **Двокомпонентний тип**: франц.: *filets de veau* «теляче філе», *banane en beignet* «пиріжок з бананом»; укр.: *суп з галушками, рулет в омлеті, картопля у фритюрі*. **Трикомпонентний тип**: франц.: *ananas en surprise glacé* «ананас у льоді», *écorces d'orange confites* «цукати»; укр.: *салат з цвітної капусти; картопля молода в сметані*. **Багатокомпонентний тип**: франц.: *petits pains soufflés aux amandes* «солодкі булочки з мигдалем»; укр.: *качка фарширована рисом в тісті, камбала смажена по-болгарськи з відвареною картоплею*.

2. **Моделі з двома прийменниками** властиві трикомпонентним і багатокомпонентним типам французької та української терміносистеми: франц.: *plat de côte de porc* «барбекю із свинячих ребер», *pottes de terre farçis à la ciboulette* «картопля фарширована цибулею»; укр.: *паштет з мозку в трубочках, салат зі стручкової квасолі з салом*.

3. **Моделі з трьома прийменниками** більше характерні для термінологічних словосполучень багатокомпонентного типу французької мови, але в процесі дослідження нами були зафіксовані поодинокі випадки функціонування трьох прийменників у термінологічних словосполученнях української мови: франц.: *ragoût de mouton à la bonne femme aux pois chiches* «рагу із баранини з турецьким горошком по-бабусиному»; укр.: *суп з савойської капусти з рибою в горщечку*.

4. **Моделі з чотирма прийменниками** зустрічаються тільки у термінологічних словосполученнях французької мови досліджуваної терміносистеми: франц.: *salade de pommes de terre sucrées en coquilles à la hongroise* «салат з солодкої картоплі в черепашках по-угорськи».

5. **Моделі з п'ятьма прийменниками** також тільки у французькій гастрономічній терміносистемі: франц.: *médallions de poulet au sirop d'érable aux graines de pavot* «медальйони з курчати в сиропі з явора в зернятках маку»; *steaks de cerf aux baies de genièvre sur coulis de bleuets* «біфштекси з оленятини в ягодах ялівця на підливі з чорниць».

Таким чином, розглянувши синтаксичне термінотворення у досліджуваних мовах, можна зробити такі **висновки**: 1) кожному структурному типу відповідають певні термінотворчі моделі, але їхня кількість і структура залежить від різного типу цих мов: *аналітичного* французької мови та *синтетичного* української мови; 2) найбільш активними серед багатокомпонентних термінів в обох мовах виявилися дво- і трикомпонентні синтаксичні типи; 3)

функціонування паралельних моделей в обох мовах зумовлено впливом загальноживаної лексики на гастрономічну термінологію; 5) за характером зв'язку між компонентами у словосполученні виділяються приєменникові і безприєменникові термінологічні моделі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко В.П. Русская терминология: опыт лингвистического описания. – М.: Наука, 1977. – 216 с.
2. Винье Ж., Мартэн А. Язык французской технической литературы. – М.: Высш. шк., 1981. – 106 с.
3. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. – М.: Добросвет, 2000. – 832 с.
4. Головин Б.М. Лингвистические основы учения о терминах: учеб. пособие [для филологических специальностей вузов] / Б.М. Головин, Р.Ю. Кобрин. – М.: Высш. шк., 1987. – 103 с.
5. Клычёва Г.В. Русские синтаксические типы и гнезда терминообразований юриспруденции // Потенциал русского языка: Аспекты и методы исследования: Сб. статей / Отв. ред. Т.Х. Каде. – Краснодар: Кубанск. гос. ун-т, 1999. – С. 95-116.
6. Лейчик В.М. О процессе формирования термина // Функционирование терминов в современном русском языке. – Горький: Изд-во Горьк. ун-та, 1986. – С. 32-39.
7. Лотте Д.С. Образование и правописание трёхэлементных научно-технических терминов. – М.: Наука, 1969. – 117 с.
8. Мисик Л.В. Генезис та функціонування термінологічних словосполучень в англійській науковій юридичній літературі // Іноземна філологія. – Львів, 1993. – Вип. 105. – С. 91-102.
9. Оникко И.Л. Структурно-семантическая характеристика русских терминологических словосочетаний // Русское языкознание. – 1983. – № 7. – С. 133-138.
10. Юрченко В.С. Философские и лингвистические проблемы семантики: Пособие по спецкурсу. – Саратов: Изд-воСарат. ун-та, 1993. – С. 37-38.

Мудрик К.

Науковий керівник – доц. Бубняк Р.А.

LES NOMS PROPRES FRANÇAIS DANS LA TRADUCTION UKRAINIENNE

Dans l'optique de la traduction, les noms propres de toute langue forment un groupe spécial de réalités onomastiques. Ils possèdent une certaine information socioculturelle qui redonne au texte traduit une couleur nationale bien évidente. Le but de notre article est d'examiner la notion de la traduction de noms propres, de mettre en relief l'importance de difficultés de traduction des noms propres et d'observer le rôle de la translittération et de la transcription.

Dans la linguistique ukrainienne, le probleme de la traduction de noms propres français n'est pas bien examiné[3,105]. La croissance rapide des contacts politiques, économiques et culturels entre l'Ukraine et les pays de la langue française (France, Belgique, Canada, Suisse, et en partie de langue française en Afrique), exige le vocabulaire de noms propres français dans la langue ukrainienne.

Pendant la traduction des noms propres (noms de personnes, noms géographiques, noms des établissements et organisations, titres des journaux, etc.) on met en pratique un des principes suivants :

Traduction

Translittération

Transcription

Plusieurs procédés de restitution des noms propres français sont à retenir. Le choix de ces procédés dépend souvent des facteurs historiques et de traditions extralinguistiques, dont le traducteur est obligé de tenir compte. Le problème porte également sur les différences phonétiques et grafiques des deux langues, ce qui complique certainement la restitution des noms propres:

Delisle – Деліль;

Fougères – Фужер;

Lallement – Ляльман;

Debeauvoir – Дебовуар.

Les noms de lieu appartiennent au type de noms qui sont concernés dans une monographie. Les noms français ont commencé à être attribués aux personnes dès avant le XIII siècle. Ils contiennent les noms d'activité (métier, profession ou fonction, les surnoms qui décrivent les caractéristiques particulières :